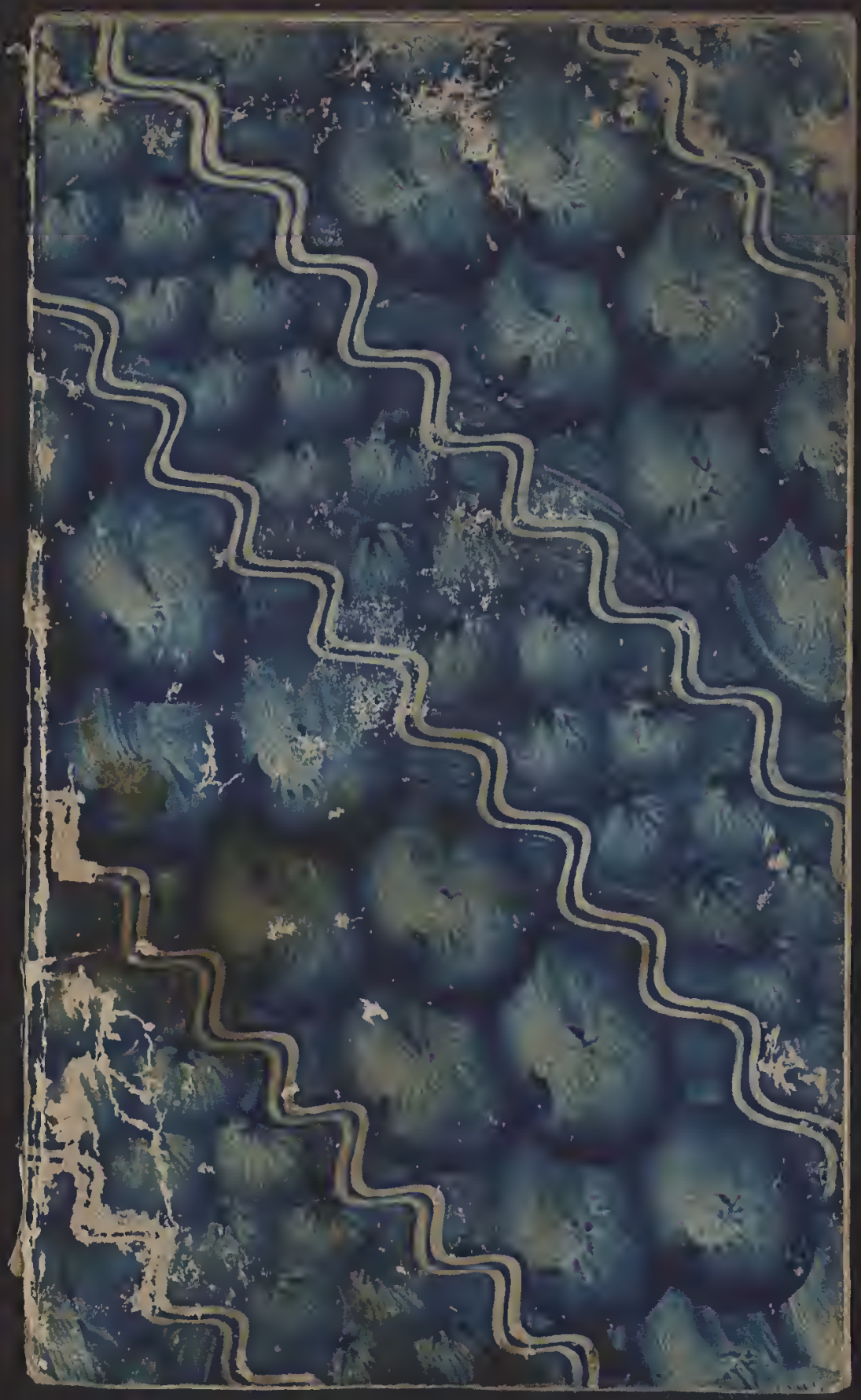

Skúli Magnússon

Svar

paa den i

Magazinet

for

Patriotiske Skribentere

Aar 1771 No. 65 og 66 under 3 §.

indragne

Islandophilus

til

Author for Skriftet

Upartiske Tanker om Handelen

paa Island ꝛc.

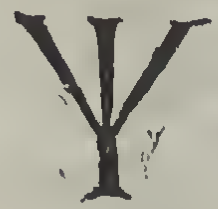

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt hos Brødrene Berling.

Ef menn vildu Island,
Eins medfara og Holland;
Hygg eg valla Holland
Halfu betra en Island.
Audugt nög er Island
Af imſu, er vántar Holland;
Eda, hvi vill Holland
Hialpá ſier vid Island?

G. P.

De, som vide nærværende Omstændigheder med Island, at Hans Kongelige Majestæt haver i samme Land anordnet en Commission, saavel til Landets, som Handelens nærmere og fuldstændige Undersøgelse, kunde have indeholdt med Skrifter i den Materie, indtil man fik at høre Udfaldet af Commissionens Forretninger. Det maa være Skrive-Friheden, hvis Misbrug Islandophilus dog selv dadler, som ey haver tilladt ham saadan Opsættelse, skiøndt tienlig i sig selv; men da han nu ved den Leilighed, som sagt er, har alt i Forveyen offentlig bekiendtgiort sit Skrift, saa er det nødvendigt at han offentlig besvares og veyledes til de af ham begiærte afgiørende Beviisligheder; hvorhos dog maa mærkes, at jeg ikke er den Person, som haver skrevet eller udgivet de saa kaldte upartiske Tanker, mod hvilke han har skrevet.

For desto mere Tydeligheds Skyld, vil man deele Islandophili Afhandling i toe Deele. Den første om Compagniets Handel paa Island; og den anden om den foreslagne Islandske frie Handel, og anføre hans egne Ord med kort Svar paa hver Post især, og i øvrigt følge hans Orden heele Skriftet igiennem.

Islandophilus siger strax i Begyndelsen:

1) At Forfatteren af **Upartiske Tanker** har anbragt en Hoben nogne Tanker, som uden Bevisninger ere og blive at ansee for Nulliteter. Der bør giøres Forskiel paa at anføre noget uden Beviis, og at anføre noget enten imod Beviiser, eller som aldrig kan beviises. Der ere visse Sandheder, som aldrig kunne beviises, fordi Sagens Omstændigheder ikke tillade tydeligt Beviis, og dog kunne saadanne Sandheder ikke strax derfor kaldes Nulliteter. Der ere andre, som jævnlig anføres uden Beviis i en Bog, Afhandling eller Document, Deels fordi de ikke just udgiøre Hovedsagen, Deels maaskee fordi de ere andensteds udførlig beviiste, eller og det vilde føre den Skrivende alt for langt fra Maalet, at indlade sig i at bevise dem paa det urette Sted. Om endskiønt nu noget af alt dette kan have Sted, kan dog Sagen selv ingenlunde derfore erklæres for en Nullitet, med mindre noget skulde være anført imod havende Beviser, hvilket da Modsigeren paaligger at godtgiøre.

2) Alt-

2) Altsaa har han, heder det videre, udi det samme paalagt sig selv det onus probandi, saafremt han ellers er en fornuftig, ærlig og kyndig Mand. Det er let at bevise, af en sund Morale, at adskillige Tilfælde kunde gierne undskylde een fra at aabenbare, eller bevise en Sandhed; Forfatteren maa best vide, om nogen saadan Omstændighed her kan have Sted.

3) Islandophilus sporger, om og paa hvad Grunde det er afgiort, at frie Handel i Almindelighed maa recommenderes og den lukkede fordommes? Det er nu unødvendigt at igientage disse Grunde, nok at hele Europa er bleven ved dem allerede for rom Tid siden overbeviist om, at Eenehandels Rettighed er og bliver altid skadelig, enten den saa er bevilget til een eeneste Person, eller til nogle Personer samtlig under Navn af Compagnie, eller til en heel Bye, ja endog til en heel Nation, naar ikkun Concurrencen ophører, eller svækkes derved. De Statskyndige have, over Hoved at tale, forlængst erkiendt alt dette. Min Sag er kun, at handle om Island i denne Henseende, for saavidt her er given Anledning dertil, og da det hedder videre:

4) Her maa ikke sees til Misbruge eller til en vitios Octroy, thi begge kan hielpes, og det forste i sar dependerer hverken af Octroyens eller Handels-Naturens Qvalite; men af vedkommende Embedsmænds Efterladenhed, eller Underslæb. Har Autor noget paa dem at udsætte, da

bør han ꝛc. At Octroyen er vitieux, det er hans Ord, og ikke mine. Feil og Misbrug ved et Privilegium eller en Octroy kunne være toe Slags enten tilfældige, som ikke oprinde fra Privilegio i og for sig selv, eller og væsentlige, som Privilegii Natur nedvendig forer med sig. Og naar nu et Privilegii Natur medforer saa vigtig en Feil, at det gode af Privilegio ikke kan overveye den, saa troer jeg at enhver maa tilstaae, at saadan et Privilegium ey bør blive ved Magt. Alle Octroyer over Island ere blevne sluttede uden Islændernes Vidende. Tvende gange, da Handelstaxten er bleven sluttet, have de været hørte i den derom holdte Conference, og man har end nu Laugmand Gottorphs Copie-Bog der om Aar 1701, 1702 og 1703, men nu paabyder Compagniet selv en Taxt, som ikke kommer overeens med, men er tvertimod Octroyen. Saa længe Handelen var under Hanseſtæderne, afgiorde Vedkommende Misligheden med Næverne, men siden den ved Octroyen kom under Kiebenhavn, haver sligt maattet udrettes ved Pennen. Havde Islandophilus læst Baron Holbers Dannemarks Staat, og Professor Erichsens Udtog af Laugmand Vidalins Skrift, samt erkyndiget sig i det Kongelige Rente-Cammer og Cancellie om alle de Andragender og afbeviste Klager, saavel fra Almuen, som fra dem, der skulde holde over Octroyens Efterlevelse; saa vilde han have skaanet Embedsmændene for Beskyldning af Efterladenhed i deres Pligter. Er det ikke bekiendt, hvorledes de Handlende iblant have afstraffet de Embedsmænd, som have fordristet sig til at paastaae Octroyens Efterlevelse?

Ja

Ja endogsaa en Amtmand have de straffet med Sult, ved at nægte ham hans forskrevne Mund-Provision. Hvad Belønning haver Landfoged Magnussen faaet? Lad ham selv sige det, han er nærværende! De, som skulde i Landet holde over Octroyen, have selv været lænkede under de Handlende Octroyhaveres Myndighed. Og hvad haver end og Cammer-Collegium, som meere end alle andre skulle haandhævet Octroyens Efterlevelse kundet udrette? Kongen selv er jo bleven tilnødt at anordne Commissioner, ja vel ogsaa at assætte et Compagnie, og mon deres Efterkommere derfor ere forbedrede? Den sidste Islandske Land-Commission maatte vel høres her om! Skulde min kiære Islandophilus paastaae flere Afbevisninger, da kunne de vel bringes tilveye, men han, som Kiøbmand, blev ventelig cy tient dermed, efterfom da tillige vilde blive afbeviiste saadanne Behandlinger, som ikke lettelig bør lægges for Publici Øyne. Det er desuden bekiendt at de Handlende have i alt dette paastaaet og udøvet al den Ret, som Octroyen tilstaaer dem over Islænderne, hvilket disses ligesaa mangfoldige Klager paa forbemelte Høye Stæder, og de der paa udvirkede Forordninger og Ordres nokfom afbevise. De have vist ikke forsømt at raabe paa Octroyen! Octroyen! ret ligesom Jøderne i fordum Tid raabte paa Herrens Tempel! Men Skaden er Kun at ligesom de sidste vanhelligede Tempelet, saa have de første vanhelliget Octroyen, ved ikke at efterkomme deres ved den indgaaede Pligter. Underslæb i Handelen kan ingenlunde tillægges Islænderne, men vel maaskee de Handlende selv indbyrdes,

hvilket dog er Islandophili og ikke min Beskyldning. Og hvor kan vel Defraudation egentlig have Sted i en Handel, som er passiv i den strængeste Grad, som den Islandske virkelig er? Skulde han ellers her formeene den forbudne Handel med fremmede Nationer, som Islænderne saa ofte ere beskyldte for, da bør denne først afbevises; og naar det er skeet, endda betænkes, at Skylden hviler eene og alene paa de handlende Octroyhavere selv, og det paa denne Maade: Handelen i Almindelighed er ey alleene tillukt, som Islandophilus tilstaaer, men Handels-Stedet, Kramboden er ogsaa det heele Aar tilsluttet med en stærk Laas og 500 Rdlr. Mulct, undtagen de to til tre Maaneder, som de Handlende ere i Landet, hvilken Tid endda ofte lider megen Afkortning formedelst Skibenes saa sildige Expedition fra Kiøbenhavn, at der neppe kan vindes Tiid til at expedere dem fra Landet igien. Imidlertid haver da Islænderen med hans sure Sveed giort saa god Fangst, at hans Foustagier ey forslaae til at bierge hans Tran, som han desuden siden paa nogle Steder maae føre 10 til 20 Miile i Aabne Baade paa rum Søe og brusende Hav til Handelsstedet; Men nu kommer et fremmed Fartøy lige for hans Dør og under ham 2 a 3 Rdlr. meere end Landtaxten tilstaaer for den Tønde Tran, som ellers maatte udlække og spildes: Han sælger den da til denne Fremmede. Og hvad skeer nu herved? Trannen bliver Conserveret, Bonden bedre betalt og hans Møye og Omkostning med Flotningen lættede. Skulde man nu ved saadanne Omstændigheder vel kunde legge Sysselmanden til Last,

at

at han ey som en Strandriider stover om efter sligt paa 40 til 60 Miiles Vey frem og tilbage, uden noget Vederlag, eller Erstatning for hans Omkostninger? eller at han ikke efter Landtaxten exeqverer med yderste Strænghed, uden noget af Octroyhaveren anlagt Sogsmaal 10 Rdlr. for denne ved paatrængende Tab og Compagniets Forsømmelse foraarsagede Tranprang? Allerhelst naar han tillige veed, at dette Slags Handel er dog et Middel til at redde Indbyggerne fra den Ruin, som Octroy-Handelen saa synlig medfører; thi det er e. g. afgiort hos alle Kiendere, at Nordsterdingen var forhen den folkerigste og bestformuende i Landet; men siden Aar 1741, da den Hollandske Handel sammesteds fuldkommelig blev afskaffet, er den bleven til den fattigste og elendigste. Men ikke det allene, den Islandske Handel er ey allene tillukt udvortes, men tillige indvortes; thi Landtaxten forbyder jo Indbyggerne, at handle med deres Landsmænd, naar de ey ere Octroyhavere. Herom maae aarlig forskaffes Tingsvidner overalt, saa at Tankernes Forfatter vel maatte sige to gange, ald Octroy-Handel i sær den lukkede, er et Tugtens Riis i Almindelighed at sige for Mennesker paa Jorden og følgelig at forkaste, og gid kun denne Octroy-Handel maatte blive et Tugtens Riis til en paafølgende forbedret Tilstand.

5) Men sperger Islandophilus: Vover da Tankernes Forfatter at velte paa Octroygiveren saa grov en Beskyldning? Beskyldningen er ikke saa overmaade grov, naar man ret betragter,

den. Man vovede jo langt meere ved at beskylde de gamle Kiøbenhavnere for at have ladet Tydskerne brygge deres Øll; Hollænderne tilføre dem Kaal og usigelig mange andre Ting, som Tidernes Beskaffenhed ikke tilloed Forfædrene at indsee, eller om de end indsaae dem, dog ikke at sætte det i Verk.

6) Men glorieux i Hukommelse Dannemarks Konger har dog ufeilbarlig haft gode, grundige, Christelige, ja tildeels meget existantes Aarsager, hvorfor de har lukket Handelen paa Island. Igiendriv dem, eller beviis at disse Aarsager have forandret sig ꝛc. - Ja derpaa tvivles ikke, at man jo i fordum Tid har forestillet det saaledes: Hensigten har og uimodsigelig været den reeneste, men enhver Tid har sine visse Indsigter, ligesom sine visse Fordomme og Forhindringer. Dog dette Slags Aarsager bør Islandophilus selv forklare og fremlægge, eftersom han selv beraaber sig paa dem, og vil bruge dem til at bevise hans Sag. Saasnart han offentlig fremsætter dem, vil man være betænkt paa at besvare ham, paa det Publicum kan grundig vorde overbeviist om denne vigtige Sag. Thi allene at beraabe sig paa de forrige Anstalter, er langt fra ikke nok til at beviise Handelens rette og nyttige Anlæg.

7) Videre spørger Islandophilus: Skal Kongen, fordi Philodan har sagt, at Monopolium gior Folkene slaviske, kuldkaste sit Compagnie? Ikke fordi Philodan har sagt det, men

fordi

fordi det er billigt, ja ret, da det paaligger en Konge altid at sørge for Hans Undersaatters Velgaaende, og bringe den til mueligste Fuldkommenhed. Og hvordan er vel den Islandske Octroy at ansee? Er den ikke en Contract imellem Kongen og nogle af Hans Undersaattere under Navn af Compagnie, angaaende andre længere fraliggende Kongens Undersaattere? Alleene at den tillige foreskriver Love, hvoreledes Undersaatterne paa begge Sider skal holde denne Contract. Naar nu Contractens Øyemed som jeg trøstig slutter at være, alles Vel og ingens Tab, ikke kan opnaaes; naar de med Kongen contraherende Undersaatter ey efterkomme Contracten; og de andre Undersaatter, som den paa gielder, mishandles imod den, og mod dens Øyemed, deres Formue formindskes, de Selv aftage, og Alting seer ud til fuldkommen Undergang, saa troer jeg, man tør uden Formastelse gaae saa vidt, at sige reent ud, at det er Kongens, som en Landsfaders Pligt, jo før jo heller at ophæve denne Contract, for derved at see de Skadelidtes Tab erstattet. Og at sige dette, er ikke Kaadhed af Skrive-Frieheden: Herom er alvorlig skrevet, skiønt det ikke er fuldstændig bekiendtgiort ved Trykken, længe førend Skrive-Friheden endnu blev tilladt. Herved vendes ikke op og ned paa Rigernes Oeconomie. Ney! her søges tvertimod ikkun at forbedre den ved en sund Politik, til fælles Fordeel, ey alleene for Island, men og tillige, ja fornemmelig for Rigerne selv.

8) Islandophilus forekaster at man heri paakalder Philodan som Skydsengel, og deri lader det ligesom Philodan var den eeneste Grund til at foreslaae frie Handel, og ligesom ingen anden havde for talt om den. Nej! saa ukyndig er Islandophilus visselig ikke. Han veed jo, at der vrimler af Eenehandelens Fiender blant vore Tiders Skribentere, og det i alle Lande; hvorfor skal da Philodan eene bære denne Skyld?

9) Men NB. Compagniet og Indbyggerne paa Island maae nødvendig staae i lige Interesse sammen; saafremt de begge paasee sit sande Beste; thi Landets Cultur og Dyrkelse er Compagniets rette Fordeel og Landets Cultur fordrer stræbsomme, ja formuende Indbyggere. Ja det burde saa være, men Erfarenhed viser meer end alt for folelig, at det ikke gaaer saa til i den Verden, som nu er. Argumentet er ellers det samme, som blev meest brugt i gamle Dage til at forsvare Trælle-Standen, og siden Vaarned-Rettigheden, og nu omstunder bruges det meest til at forsvare Hoveriet i Sielland, og det Islandske Compagnie. Hvor meget det holder Stik, viiser enhver gierrig Herremands, og især det sidste Vestindiske Compagnies Exempel. Dog ved alt dette ikke nægtet, at Regelen jo i sig selv er og bliver en uimodsigelig Sandhed; Skaden er allene at de Handlende aldrig have iagttaget og efterlevet den, formedelst deres Frygt, at, skulde Islænderne en gang blive formuende, da trængede ey Island videre til nogen Octroy; men nu ere Islænderne ved

Octroyen,

Octroyen, eller rettere at sige, ved dens Misholdelse, saaledes medtagne, at Octroyen kan ey længere bestaae. Med et Ord at sige, Handelen haver været tvertimod Regelen, en udsuende Handel. De farende Kiøbmænd sporges ikke af Directionen ved deres Hiemkomst om Landets Cultur, om Indbyggernes til- eller aftagende Formue, og denne Af- eller Tiltagelses sande og egentlige Aarsager; De sporges kun om Retour-Ladningens Quantum; er dette ikke efter Directionens Behag, da faae de Utak, som unyttige ja skadelige Tienere, der holde med Islænderne, og maae frygte for, om ikke at degraderes eller afsættes, dog at forfløttes til en anden dem ubehagelig Havn.

10) Ja Compagniet er dog forbundet i Krigs- og Fredstider at forsyne Landet i frugtbare og ufrugtbare Aaringer. Ligeledes Sandhed, men mon Islandophilus erindrer, hvorledes det gik til i de seeneste Krigstider imellem Dannemark og Sverrig, at de adskillige Havnes Indbyggere, som den gang savnede Besegling 1 a 3 Aar begik sig meget vel, og oplagde efter Islands Leylighed en anseelig Formue, at ligne imod andre aarlig beseglede Havne-Districters Indbyggere? Alle ere og nu blevne eenige deri, at 1759 Aars ringe Besegling bødede meere paa den slette Tilstand, som Island da var kommet i, ved de dyre Aaringer, end 10 Aars sædvanlige Besegling. Og hvad meener vel Islandophilus her med frugtbare og ufrugtbare Aar? Enten de i Dannemark, eller i Island, eller og begge Deele? Saaledes vil

jeg

jeg forstaae det. Hvad Dannemark angaaer, da haver Landtaxten lagt til Grund den Middelpriis, som var gangbar paa de Tider, og som meget vel svarer til Priisen paa de Islandske Vahrer; og det er bekiendt, at ligesom Kornvahrene, saa ere og de Islandske i Dannemark stegne til umaadelige Priiser, og anderledes kunde Virkningerne ikke blive i denne Handels Forfatning, naar Dannemark havde ufrugtbare Aar. Men naar der ere indfaldne ufrugtbare Aar i Island, med Qvægets Død, Fiskeriets Mislingelse, eller andet deslige, have dog de Handlende ey forsyuet Landet meere eller bedre, og aldrig til Fornødenhed, men dog ikke desmindre bortfort derfra alt den Fisk og Kiød, de have kundet overkomme. Og da nu den Tilførsel, som de have giort Landet til Vederlag for dette, haver været utilstrækkelig, saa ere Islænderne i Hundrede Tal omkomne af Hunger. Derimod naar Handelen havde været frie, kunde Island, som andre Lande, hiulpet sig frem i de dyre Aar med det, som var oplagt i de gode, og uvegerlig faaet, hvad de havde forlanget til Fornødenhed, i Stedet for at dette under Octroyen er bleven dem nægtet, saasnart det overgik det saa kalded sædvanlige Qvantum; ikke at tale om, at den nu forbudne Indenlands Handel i Landet Selv kunde da allerbest kommet det til Nytte.

11) Men Compagniet skal jo forsyne Landet ey allene, naar Islænderen haver Contant at handle med, men og naar han med to tomme Hænder kommer frem at kiøbe paa Credit. Javist

vist nok, men hvorledes det er blevet forsynet, og hvorledes de Contante Penges Behandling har været, det viser Vidalins Deo Regi Patriæ pag. 381. At Islænderen aldrig haver kundet i de gode Aar oplægge noget til hans understøttelse i Paakommende Dyre Aar, er just den sande Aarsag til, at han maae fremkomme med to tomme Hænder til at kiøbe paa Credit. Vel kan ingen Handel undvære al Credit, men det kan og ey nægtes, at den Islandske Credit er mest bleven misbrugt af de Handlende selv. De som mest have trænget til den, have faaet mindst, og derimod de Mindstrængende den meste Credit, for at holde dem begge under desto stærkere Tvang og Lydighed imod de Handlende. I gode Aar bør ingen Credit eller Laan have Sted ved den Islandske Handel, i følge Octroyen og Landtaxten, undtagen som jeg kan indbilde mig, naar en eller anden ved ulykkelige Tilfælde, haver lidt Skade paa Qvæg eller Fiskerie. Og hvor i har nu denne saa meget paa raabte Credit eller Laan fornemmelig bestaaet? Jeg svarer med faae Ord det, som enhver veed: I Tobak og Brændevin. Thi vel havde den store Restants, som Compagniet opgav Aar 1758, trænget igiennem, ligesom Arveskyden, i mange Leed, endog fra den separate Handels Tider; men havde alt Udlaan af Tobak og Brændevin, samt Laan til dem, som ikke behøvede det, været fradraget, og alle Restants-Rullerne været aldeeles tigtige, da var Summen visselig bleven langt mindre og gandske taalelig. Imidlertid overlades til de skiønsommes Dom, hvorvidt det kan agtes billigt,

og

og hvad der kan flyde af, at nægte al Credit under en monopolisk Handel?

12) Saadant alt ere Hoved-Ting, der ikke lættelig finder Sted med frie Handel. Det er ogsaa sandt, at alle disse Uleiligheder kunne meget bedre og sikkrere afhielpes under en frie, end under en octrojeret Handel, thi saa faaer Landet det, som det begierer, begierer ey andet, end det behøver; og forøder ikke, hvad der skulde tiene til Betaling, til det ufornødne, hvilket nu paatrænges Indbyggerne i Steden for det Fornødne, som begieres. Er han en virkelig Islandophilus, saa fattes ham dog den rette Islandognosin. Island haver ikke uden de saa kaldede Tre Stænder, og mangler den fierde, som er en vel indrettet Handels Stand; Det haver savnet denne snart fra sin første Beboelse, og det igien er Hoved-Aarsagen, at det aldrig i forrige Tider kom til nogen retskaffen Velstand, og at det i de seenere, under den octroyerede Handel, er saa nær gaaet til Grunde. Og hvorledes vil han vel afhielpe denne Uleilighed under nærværende Handels Indretning? Men han vil sige: denne Indretning er fornøden, thi:

13) NB. Landet kan ey ernære sit Folk med egne Producter. Dette er en af Islandophili allervigtigste Satser, men derhos til Lykke den allermest urigtige, og allerede for i Veyen igiendreven med Tillægget til Udtoget af bemeldte Vidalin pag. 375, hvor man finder gotgiort, at der udgaae aarlig fra Island meget fleere Madvahrer,

end

end der komme ind. De staae dog i det Forhold til Folkemængden, at ligesom denne har aftaget, ligesaa og Madvarene af Kiød og Fisk, saavidt disse ikke frembringes af sig selv, men behøve Arbeide, hvortil igien behoves Folk. Vel have Islænderne, da de overgave Landet til Norge, bestinget sig aarlig Tilførsel af 6 Skibsladninger Mehl, men det var meget ringe i Forhold til daværende Folkemængde. Jeg gior ingen, og haver aldrig giort nogen vis Regning paa Kornvæxt i Island, men nægter dog langt mindre dens Mueligheed. Jeg gior ikkuns Regning paa i saa Tilfælde det man erfarer og feler, som er Fremvæxt af Kaal, Kartofler og Kiokken-Urter, som ere meget gode og sunde til daglig Spise for Islænderne, i Stæden for Brød til Mælk, Fisk og Kiød. Men for at komme til Forholdet af de Madvarer, som føres til og fra Island, da viser den anførte pag. 375, at Islands udgaaende Madvarer i de der beregnede tre Terminer overgaae de indførte Kornvarer med 86394 Vetter; naar nu derfra drages, for at følge de Handlendes mundtlige Octroy: Mad for Mad og Smør for Tobak, den indkommende kiere Brændevin og Tobak efter pag. 381, i Fald sligt skulde eragtes nødvendigt, 49148 Vetter, bliver af Madvarer endnu tibage ' ' ' 37246 Vet. og de øvrige udgaaende Vahrer efter pag. 380 ' ' ' ' 74075

tilsammen 111321 Vet.

hvilket er endog overflødig til de indførte umistelige

 samt

samt nødvendige Varers Indkiøb. Islands Exporter tage af og til efter Arbeidernes Af- og Tiltagelse, og bestaae alle i nyttige, ja nødvendige Varer, som ere Fisk, Kiød, Tælge, Skind, Tran og Uldengods. Jo meere, fornuftigere og bedre Kilderne hertil holdes i Gang, desto fordeelagtigere er den Islandske Handel, og mangler aldrig fordeelagtig Affætning.

14) Islandophilus spørger: Om det kan egentlig tilskrives den lukkede Handel, at Nationen er usigelig genegen, ja gandske hengiven til en umaadelig Brændeviins-Drikken, eller om det af Handelen, paa hvad Fod end samme stoed, kan begieres, at den herudi skal af sig selv indskrænke Nationens Tilbøyelighed? I Kiøbenhavns første Handels Tider paa Island, eller Aar 1655 blev intet Tobak ført derhen, og ikkuns 236 Tønder Brændeviin, som ey kunde siges at være for meget, for saa stort et Land; men derhos blev tillige indført tydsk og dansk Øll for 8095 Vet. I de seenere Tider, da Handelen kom under en meere bestemt Forpagtnings-Afgift, blev Consumtionen paa hver Pot Brændeviin gotgiort med 4 Sk., saa Potten kostede de Handlende ey meere, end 5 til 6 Sk. Courant, men blev derimod solgt i Island for 11 Sk. Specie i Islandske Varer. Herved kom bemeldte Øll af Moden, og lutter Brændeviin i dets Sted, som for foranførte anseelige Vindings Skyld, blev af de Handlende indført i Overflodighed, ja endog meget udlaant, og derpaa igien udpranget af Indbyggerne selv.

selv. Vel have de Handlende vildet forsvare Brændevins-Indførselen og dens Nødvendighed med, at den var en uomgiængelig Vederqvægelse for de forfrosne Fiskere, men disse have altid nydt den mindste Deel deraf; ligesom og ingen, han være saa stor Drukkenbolt han være vil, betiener sig deraf, naar han er paa Fiskerie. Heraf kan da enhver selv slutte efter Behag, enten de Handlende, eller Indbyggerne have Skylden i den herved opkomne umaadelige Drukkenskab? Mig tykkes den bør vel tildeels tillægges Indbyggerne, saavidt de saaledes have ladet sig forføre af de Handlende, men dog allermest Octroyen, der gav Forførerne saa bequem en Leylighed. Islænderne ere ikke den eeneste Nation, som ved Drik er bleven forført; men saadant undskylder dem ikke; dog maatte man spørge: Naar og hvor drikke de den meste Brændeviin? Svar: Just paa de Dage, som de opholde dem paa Havnene, for at drive deres Handel; der giøre de sig glade; thi de tracteres der, og deres Tracteurer ere just de, som mest bebreyde dem. Jeg tager imidlertid intet Partie for Brændeviinen: Enhver kan slutte, som ham behager, enten det er bedre at handle med en ædrue, eller med en beskiænket Bonde.

15) Islandophilus sperger end videre: Om det kan tilskrives den lukkede Handel, at de vil æde Sur, som de kalde kasen og maltet Fisk. Herpaa svares til Tieneste. Hertil ere de anførte og ledsagede ved de Handlende og Handelens Indretning. Den Fisk, de levere i Hau-

delen, skal være ukasen og umaltet. Kiøbmændenes Instructioner have forbudet at anlære Islænderen til at salte hans Kiød og Fisk, og usaltet kan Fisken ingenlunde conserveres, i Regn og vaadt Veyr, uden at blive kasen og maltet. Islænderne skal efter Taxten levere til Handelen af yderste Kræfter sine beste Vahrer, det er: Handelen skal have det søde, selv maae han æde det sure, og salte det maae han ikke. Hvo vil da vel kunne nægte, at denne Handels-Regel haver haft foranførte ubehagelige Følger, ligesom den tildeels indført, deels og forøget og forværret, den i sig selv nokſom fordærvelige Skiørbug eller Spedalskhed i Island?

16) Men det er ikke nok, at Fisken er kaset og maltet, den skal og være besmurt med fingertyk usaltet Smør. Her haver Islandophilus brugt Fingrene, og ikke Lands-Loven; thi denne tillægger en Arbeidsmand i 7 Dage, det er ugentlig ikkun $3\frac{1}{2}$ Skaalpund Smør og 10 Pund Haardfisk; meere Smør faaer han aldrig, men ofte meget mindre: og mon dette er for meget? da han faaer saa lidet og ofte slet intet Brød eller nogen anden Føde, og naar saa skeer, afkortes den i Fisken og Smøret. Dette er nu ald den Føde, han faaer i den strænge Fiske-Værtid og saa videre Aaret igiennem, thi hvad han kaager af den færske, afkortes ham i den haarde Fisk. Og mon nu Fisken allene, uden Brød, uden Smør kan opholde saadant et Menneskes Kræfter i hans svære Arbeide? Jeg svarer ney, og kan bevise det

med

med mange Erfarenheder, men mig svares, at Smørret burdte saltes. Det er vel saa, men saa blev det lige saa kostbart og begiærligt i Handelen, som det danske selv, estersom det er ligesaa got, og kan, naar det er vel behandlet, lignes ved ævret Smør. En Tønde saadant Smør, eller 14 Lispund, koster i Island efter Landtaxten 8 Rixdaler 38 Sk. og ofteſt i Kiøbenhavn 30 Rdlr. Hvorledes skulde de Handlende forsømme saadan Fordeel? Det haver altsaa hidindtil været et nødvendigt Middel til Islændernes Ophold, at de ikke har lavet deres Smør til god Handels Gadding; thi derved har de saaet Lov, til at forbruge det selv til deres Fisk, da det ellers var gandske vist med alt det andet blevet fort udaf Landet, og dog ikke flere Kornvahre end sædvanligt forte ind igien. De, som kiende Sagen, ere eenige deri, at det stærke Handels-Slagterie og Kiødvarenes alt for store og uforholdsmæssige Udførsel mod Kornvares Indførsel at regne, haver høyligen fordærvet Island. Udførsel af Smør havde vist giort det samme, ja ventelig saaet et endnu værre Udfald.

17) Islænderne lastes fordi de lægge Vind paa saadan Kost, i Steden for at plante Kaal, Rødder, Potatos og andre der meget bequemme Vexter. Laugmand Gottorphs Copiebog, saavidt den mælder om, hvad der blev indgivet til den Commission, der blev holdt i Kiøbenhavn, om den Islandske Handel, først i dette Seculo, viser, at det i den Tid var de Handlendes Mening,

deels at Kaal og Kiekkemurter ikke kunde avles i Landet, deels og at til slige Urters Brug, vilde medgaae formeget Kiød, til Handelens Skade, hvorfor de og syntes at finde ald Aarsag at frafalde dette Slags Indretning. I de seenere Tider klage Islænderne over, at det Kaalfroe de faae ved Handelen, er først for dyrt, og dernæst forgiemt, og ellers udueligt. Hvorledes nu alt dette er, saa kan dog denne Indretning aldrig blive almindelig al den Stund de Handlende ey vilde tekke den Haanden. Det selvsamme maae siges om Jordenes Indhægning, tillige med Husenes Forbedring: Indbyggerne ere nedsunkne i saa dyb Afmagt og Fattigdom, at de umuelig kunne bekoste noget Slags Forbedring i deres Tilstand, saa længe de Handlende arbeide, ikke med, men imod dem. Thi hvad skulde vel kunne opmuntre dem dertil, da de erfare deres Vilkaar Tid fra Tid at forværres, og ikke at forbedres? De kiende meget vel, at saadan Uleylighed tilflyder dem af Handelen, og behøve ikke at tilspørges eller at erindres derom.

18) Det hedder videre, at Islænderne mishandle sit Qvæg. Dette er en usandfærdig Beskyldning, undtagen i een eneste Henseende, nemlig at dem fattes tienlige Fæehuse. Herom ere førte utallige Klager, og disse desto grundigere, som Skoven i Landet er aldeeles ødelagt, og Drivtommeret haver aftaget Tid efter anden. Tilsidst ere deres Baaning-Huse, endogsaa i deres nærværende Elendighed og fattige Tilstand, snart blevne ubrug-

ubrugbare, og dette ved alt for liden og slet Tilførsel af Tømmer. Saaledes have da de Handlende tillukt Islandophili saa kaldte Islandske Guldmine og Handelens største Gevinst af Fisk og Kiødbaade til Lands og Vands.

19) Det er vist, at Faare-Pesten haver en Tid været en Ødeleggelses Plage. Jeg vil alleene anmærke derved, at de eensoldige Islændere have fattet den Tanke, at Faare-Pesten er indkommen til at giøre Forandring i Handelen, og vil ikke holde op igien, førend Octroyen ophører.

20) Men Islandophilus vil maaske svare dertil, at Island feiler ikke paa dem af deres eget Folk, som chinere, trykke og, især bedærve dem. Dette vilde han forklare og bevise! Saa længe det ey skeer, agtes det, som en urigtig Beskyldning.

21) Og naar han videre spørger: Hvorfore ville ikke de Myndige og Mægtige i Landet foregaae de andre med godt Exempel? Disse kan da vel ikke være Slaver under Compagniet og nogle Kiøbmænd i slige Ting. Saa falder Svaret af sig selv, nemlig: Alle Islændere med al deres Formue, Magt og Myndighed, enten den er stoer eller liden, ere indelukte under Octroyen, som, om ikke selv, saa dog ved Misbrugen, giør al deres Magt og Myndighed til intet, i alt det, som tilstyder og forvoldes

af Handelen, saasnart deres Forhold ikke er efter de Handlendes Sind, og endskiondt de ikke just fore Navn af Slaver, saa have de dog hidindtil ey kundet udrette meere end de, som baade fore Navnet og bære Lænkerne. Men ikke det allene. Man kan jo allerbest besvare dette Spørsmaal ved at spørge tvert imod: Af hvad Aarsag ville ikke de myndige og rige Handlende opbygge Landet, forregaae Indbyggerne med gode Exempler, samt oplære og hielpe dem? Mon det ikke er Octroyens til nogle Aar indskrænkede Tid, eftersom ikkun Faae have Lyst at vove noget til sin uvisse Efterkommeres Nytte? Men skulde Octroyen da blive ævig, for at unde den behøvende Tid til Forbedringen?

22) Islandophilus tilføyer, at saa længe den gamle Norske Slægt og Blod var ikke endnu aldeeles udartet, da dyrkede Islænderne sin Jord o. s. v. Han skulde have sagt: saa længe Island endnu ikke var underkuet og udarmet ved de Handlende. Men han havde ikke nødig at erindre Islænderne om deres bekiendte Stamfædre: Maaskee han ikke havde vidst, hvorfra de nedstammede, hvis de ikke selv havde underrettet Verden derom. Dog det er ikke Sagen. Her er kun Spørsmaalet: Hvad Høyagtende Kierlighed en herom oplyst Islænder vel kan bære til den, som for sin Fordeels Skyld haver bragt ham til saa store Viderværdigheder, om hvis Afhielpelse her er at handle? eller, synder han vel ved at søge Befrielse fra den Haand, som haver paa saa mange Maader arbeidet paa at han

skulde

skulde udarte? Ney! dertil er han naturligviis bunden.

23) Det kan være saa, at en Mand, som forhen tog en Tønde Mehl paa Handelen aarlig, tager nu 6. Men disse fem Tønder Mehl opveyer dog ikke i hans Huusholdning imod hans tabte Faar; og skal Handelen have Fisk, saa maa jo Indbyggerne nyde i Forhold dertil Fødevahrer af Mehl, og naar Islænderen rigtig betaler de 5 Tønder Mehl, hvorfor skulde de nægtes ham? Men lad os endog sætte, at det ringe Antal af Mennesker, som nu ere i Island, forlanger og behøver flere Fødevarer, end i forrige Tider, da Folketallet var større. Mon det ikke er baade et Beviis paa, og tillige en Virkning af de stærke og haarde Baand, som en tvungen Handel haver forlængst paalagt al Vindskibelighed? Baand, som ey kunne løses uden ved Frihed i Handelen.

24) Hvad Islandophilus kalder saa meget i Tvil, nemlig: Islændernes Bravure og Tapperhed m. v. i forrige Tider, kan man med roelig Samvittighed overlade til de nordiske Historieskrivere, hvilke i nærværende Tiid ere indfaldne bedre, og meere oplyste end nogen Tid for. Det er ellers vist nok, at en sulten, negen og u-exerceret Soldat gior ikkun en slet Tieneste, men disse og deslige Vanhæld ere allesammen at regne iblant de ulykkelige Følger af Frihandelens Tab.

25) Men Islandophilus vil vel maaskee tænke at det nu maae blive i den forfaldne Stand, det er: thi Island kan ey bære sig selv, men ligger Kongens Cassa, samt andre hans Born og Undersaatter til Byrde og Last. Men han vilde kun agte at naar Kongen fik den Told og Consumtion, som Octroyen skienker de Handlende, eller som Kongen fravendes ved Forpagtningen, saa kunne de paa Islands Regiering anvendende Udgifter ey allene meget vel bestrides, men endog lægges noget op. I øvrigt taber ingen Undersaat ved Island paa nærværende Tid, undtagen allene Islænderne selv, saa og det almindelige Handels-Compagnies Participanter, i det de tabe alle Renterne af deres indsatte Capitaler, og gid ikke Capitalerne med! hvilket de endelig maa tilskrive Octroyen, men især den Maade, hvorpaa Octroyen bruges.

26) De Anstods-Steene, der ligger i Veyen for Frie-Handel, tilkommer Islandophilus selv at vise os, eftersom han fraraader den for deres Skyld. Jeg kan vise ham een, som og er den eeneste, og det er Octroyen; men da den er saa lidet blevet holden, og paaforer Kongen, Landet og Participanterne saa betydelig Skade, skulde den da vel være saa vanskelig at rokke?

27) Islandophilus har Ret i at sige, at det hielper ey her, at stikke under Stoel med Sandheden. Han har jo og saaet den.

28) Men

28) Men een af Islændernes egne har sagt i et offentligt Skrift, at de ere et Folk uden Sæder, uden Oeconomie, uden Religion og uden Formue. Det maae kraftig bevises og ey declamatorie udskriges at Compagniet heri egentlig er Skylden. Dette haver jeg ikke læst eller seet, men vel i den Geistlige Gavmildhed pag. 113 Granbynternes Feil opteignede, hvilke Autor ønsker at maa være langt fra Island, og pag 131 advarer han, at de ikke maae indsnige sig ved Mangel af Lærdom i Landet; thi han har selv erfaret, hvor yderlig de Handlende have arbeider imod de herværende Islandske Studentere, for at faae deres Tal, og deres Studerings Tid indskrænket, og det dem i Octroyen tillagte ophævet. Hvor mange Academie-Erklæringer og Rente-Cammer Resolutioner haver man ikke ved Haanden i denne Post? Og hvor kan det være andet? Intet er jo farligere for disse Handlende, end om Islændernes Øyne engang skulde oplades ved Lærdom og Erfarenhed; thi da vilde ikke endog 10 Octroyer kunne holde paa dem, i Stæden for at de ved Lærdom, forbedrede Sæder og Oeconomie, vilde meget befordre fornuftige og kiærligere Handleres, og deres egen Fordeel. De øvrige af Islands Børn, som komme her til Kiøbenhavn (andensteds kunne de ikke, og maae heller ikke komme) til at lære en eller anden for Landet og Handelen nyttig Profession, behandles efter Proportion saa meget slettere, som de ansees ringere end Studenterne: Mange maae endog blive Soldater eller Matroser, hvilket de Handlende

ansee

anſee med ligegyldighed, naar ikkun Islænderne kunde holdes fra at kige dem i Kortet; da de ikke agte paa, at juſt denne Adfærd ogſaa gior ſit til at udtomme Landet for Folk, og med det ſamme at nedrive Handelens Grundpillere, Qvægavlingen og Fiſkeriet.

29) Det er gandſke rigtig at det Onde ſkal qvæles. Men det kan aldrig bedre qvæles, end ved ſund Lærdom, og dog have de Handlende, ſom ſagt er, ſadt ſig imod dens Fremgang.

30) Islandophilus ſpørger: Hvor ſkal rige Coloniſter tages fra? De Beviſer, ſom man endnu har ſeet, at Island er en Colonie af Kiøbenhavn, ere ey meget ſtærkere, end om man vilde ſige, at Dannemark og Sverrig vare Colonier af Aſien ved Odin, eller af Hanſe Stederne ved Borgmeſter Ambroſius. Her tales ey om at ſtifte nogen Colonie paa den Maade, ſom Europæerne have ſtiftet ſaadanne i de andre Verdens Parter; thi Landet er længe ſiden bebygget ved vor egen Nation. Her tales ikkun om, at Landets Handelsmænd ſatte dem ned i Landet ſelv, og ſlakkede ikke, ſom hine gamle vandrende Riddere og Svehaner ſaa meget om paa Havet, men meget mere dreve med Indbyggerne ſaadan utvungen Handel, ſom drives i andre Kongens Riger og Lande. Hvad der gav Anledning til Islands forſte Beboelſe omtrent for et Tuſinde Aar ſiden, meſt ved Nordmændene, er endnu bekiendt, og det er ligeſaa let at foreſtille ſig, at nærværende

dyre

dyre Aar her i Rigerne kunde give Anledning til, bedre end hidindtil at dyrke og benytte Grunden til de Islandske Handelsvahrer, og at Island endnu kunde trække til sig nogle brave Nordmænd paa nye; dog uden at de skulde have Umage med, først at føre det for Island saa umistelige Tømmer, Jern og Tiære fra Norge til Kiøbenhavn, og siden efter eet til toe, ja vel nogle Aars Forløb fra Kiøbenhavn igien forbi Norge til Island.

31) Men maaskee een som vil med sin Capital sætte sig i Roulance, vil visselig see sig om et meere menneskeligt og beleiligere Sted. Ja maaskee han vilde, og maaske ikke, thi hvor skulde han vel faae det? I det mindste agtede Phoenicianerne i de ældste, og Hanse-Stæderne i de nyere Tider ikke paa det Slags Uleiligheder, som kunne falde i Island, ja ikke engang paa andre uendelig større. De giorde meget meere deres Anlæg paa saadanne Steder, hvor de best fandt Vahrer til Udførsel til Handelen, og hvor de kunde behandle dem frit og udi Rolighed. Islandophilus kiender vist Trondhiem, Storfosen, Rummedalen og den sydligste Deel af Nordlandene i Norge; Island ligger paa selvsamme Bredde som de, og der falder ikke stærkere Frost, men end og meere Tøeveyr, end i Trondhiem. Det er sandt, at Island hverken haver Opera eller Comoedier; dog, Trundhiem har dem ikke heller. Derimod har den adskillige andre smaae Lystigheder, som Island og kan faae, naar de som sette

sig

sig der ned, ville blive menneskelige. Imidlertid ere dog Islænderne heller ingen Umennesker.

32) Det kunde vist nok ikke hindre, om han end skulde kiøbe og fragte Skibe, samt leye Skibsfolk med mere langt bort fra. Thi det er jo i disse Tider en almindelig Klage, at Skibene ligge stille, da de faae for liden eller slet ingen Fragt. Det almindelige Handels-Compagnie sælger endog sine Skibe, saa at Seefolk fra Danmark, Norge og Holsten maae see sig nødte til at søge fremmed Tieneste; altsaa mangler her hverken Skibe eller Folk, men allene Anstalt til at bruge dem. En Nordmand og en Sønderborger og maaskee en Kiøbenhavner med, ville ufeilbarlig tage ligesaa gladelig imod en velfortient Fragt af en Islandsk, som af en Dansk Haand. Det vilde vel ey heller falde saa vanskeligt eller overhaands kostbart, at bygge de Fartøyer i Norge, som kunde behøves til Islands indenlands Handel og Fiskerie, uanseet disse med Tiden vilde blive mange. Intet af alt dette kan svække eller formindske Antallet af Islands nu værende Arbeidere, men langt mere sætte dem i et fornuftigere og fordeelagtigere Arbeide, og med Tiden erstatte Islands tabte Mandskab.

33) Det hindrer altsaa ikke, om Island i denne Tid kunde kaldes et Folkelos Land, i Hensigt til sin Størrelse at regne. Dets Folkemængde er endnu et omtvistet Spørsmaal, og

vil

vil ventelig bestandig blive det, da man mangler fornødne Efterretninger derom fra de gamle Tider. Saa meget allene bevidne Jordebogerne, at en tredie Part af de fordum bebygte Jorder ligger nu øde; der ere og uden Tvivl færre Folk nu i de fleste Familier, end der vare i fordum Tid. Aar 1703 var Hoved-Mantallet i Landet 50682, Aar 1769 var det 46221, altsaa i denne Tid Aftagelsen 4461, som giør Aarlig $67\frac{1}{2}$, og siden Aar 1000, da Landet efter de Tiders Talemaade, var fuldkommen bebygt, i 769 Aar 51907, hvilket tillagt det nuværende foranførte Antal udgiør 98128, og træffer da saa nær ind med den gamle Tradition at de Islandske Indbyggeres Antal haver ved Aar 1000 omtrent været 100000; hvorhos man dog meener at Aftagelsen ikke har begyndt, førend ved den saa kaldte sorte Død; Men siden har den aldrig kundet blive erstattet igien under en fremmed og tvungen Handel.

34) Snart den halve og beste Deel af Landet ligger øde, som behøver mange Hænder til Opreisning. Dette er vel og fornuftig sagt; men ingen af disse Hænder kunne erholdes, saa længe Octroyen varer. Hvilken frie født og fornuftig Dansk, Norsk eller Fremmed skulde vel ville underkaste sig Islands Octroy og Landtaxt? De Folk, som skulde arbeide paa Islands Opreisning, maae endelig understøttes med Friehed, uden hvilken de maae blive besværlige for Kongens Cassa, fortærende for sig selv og til

ingen

ingen Opbyggelse, ja endog til Skade for Landet. En beklagelig Erfarenhed viiser denne Sandhed i Høystsalig Kong Friderich den Femtes Nye Indretninger i Island, som dog ere uomgiængelig nødvendige, naar Landet ellers nogensinde skal komme sig. Og det kan desuden med en Mængde authentiqve Brevskaber, som for deres Vidtløftigheds Skyld ey kunde indrykkes paa dette Sted, tydelig lægges for Publici Øyne, at det er Octroyen, som har hindret og kuldkastet Indretningerne. Ja, den Modstand, Trykning og Ødeleggelse, som de have udstaaet, foruden alt det øvrige, som Landet er vederfaret, have endog giort Navnet af et Compagnie der til Lands ligesaa modbydeligt, som fordum de Rommerske Ørne vare det i Jerusalems Tempel.

35) Og naar det hedder videre, at ey en eneste Havn paa Island er bequem til Vinterleye, mindre til et Skibsværf. Da er dette ligefrem usandfærdigt. Islandophilus haver ikke besigtet Island videre, end en farende Kiøbmand, der allene besigter den Havn, han farer paa, og som han har arvet efter Hanse-Stæderne paa een eller anden Udhukk, hvor de kunde først lande og først slippe til Sees igien. Man har tvertimod ved nøyere Eftersyn og Undersøgning, som dog ey endnu er nær bragt saa vidt, som den kunde og burde, forefundet mangfoldige gode Havne endog til Vinterleye, længer inde i Landets Fiorder og Indviiger, frie for al.

stærk

stærk Soegang og Isbrud, hvor tillige kunde haves bequemme Skibsværfer, ja af Naturen dannede Dogver, hvilke tillige understøttes af den store Forskiel imellem Flod- og Ebbe, som paa mange Steder i Landet falder 8te til 12 Danske Foed. Og lad endog være, at der ey fandtes Vinter-Havne paa den sydostlige Kant, imellem Osterhorn og Reikenæs, som dog ikke endnu er tilfulde afgiort, saa kan det ikke hindre. Thi en frie Handel behøver ikke nær saa mange Vinter-Havne og Skibsværfer, som Handels-Havnene nu ere, om endog Landet kunde have saa mange, ja mange fleere, som slet ikke kan paatvivles. Det er ogsaa bekiendt, at Hollænderne have kielhalet deres Fisker-Hukkerter paa adskillige Stæder i Island, uden at man derfor behøver at sige med Poeten: Æqvora fecere Dii, sed littora Belgæ.

36) Men hvad skal man sige om det vældige Udraab, hvori Islandophilus ligesom samler alle sine Kræfter til at udskrige Frie-Handel. Island maae allerede forud være Holland, forend de faae Frie-Handel. Jo det er nok at spørge: Var da Holland det, det nu er, eller rettere, det det var i sin største Velmagt, allerede forend det begyndte sin saa udstrakte frie Handel og Fiskeriet? Og har vel noget Folk i Verden, førend det begyndte paa frie-Handel, allerede været det, som det er bleven ved den? Jeg haaber at dette forvendte Udraab

taber sig i den dybeste Taushed, naar disse Spørsmaale besvares, som de bør, og som enhver Fornuftig, ved første Øyekast, lettelig er i Stand til, uden at jeg behøver at laane ham Ord.

37) Det er sandt, at Islænderne ere ikke mere Kongens Undersaatter, end andre deres Brødre; de paastaae ikke heller at være det, men forestille allene, at de ere ligesaavel Undersaatter, og Europæiske Undersaatter, som andre deres Brødre; de anholde følgelig allene om, at dem maae vederfares lige Ret med disse, og det i ingen anden Hensigt, end at de ikke skulde enten aldeeles ødelegges, eller dog blive i Tiden Kongen og deres Medbrødre til Besværing, men tvertimod sættes i Stand til, at kunde befordre den fælles Nytte, hvortil Naturen har dannet det Land, som de beboe.

38) Men Islandophilus vil vel sige at det vil blive forgiæves, at anvende noget paa Islands Opkomst, da det staaer hver Mand for Øyne, hvorledes alt for store Summer ere allerede gaaet i Løbet til deres Fabriqver. For alle de Summer skal være aflagt Rigtighed paa det Sted, hvor sligt henhører, og tillige afbevist Aarsagen, (som og er nævnet tilforn §. 34.) hvorfor disse Summer ey have baaret større Frugt til Landets Beste. Men

alt,

alt hvad heraf flyder, vil allene blive dette, at enhver Retsindig bør fraraade at udbetale flere Summer til Islands Forbedring, saa længe Octroyen varer, esterdi disse ville saae det selvsamme Udfald, som hine. At conservere det endnu overblevne af Indretningerne, er alt hvad imidlertid kan tænkes paa, i Fald og det kan udrettes.

Herved har man da anvist og fremsørt de Beviser, som Islandophilus haver forlanget. Jeg vil kun tilsøye noget om de Aarsager, som han (see tilforn §. 6. og 26.) formeener at have været de fornemste til den Islandske Octroys Stiftelse og Vedligeholdelse, efter de fremfarne Tiders Tænkemaade; nemlig:

39) At Island kan ey i Krigstider beskiermes, og derfore maae det ey samle nogen Capital, som en Fiende kan faae Lyst til. Paa den Maade skulde jo intet Land, som er blottet for fiendtlig Overfald, og vanskeligt at forsvare, tillades at samle sig nogen Capital. Men det har ingen Fare; thi først er Island ikke nær saa vanskeligt at forsvare, som mangen en synes at troe; dernæst, naar Landet først haver faaet en Capital, da kan den tillige med den aarlige Told og Consumtion, meget vel og bedre erstatte de Omkostninger, som Kongen kunde have fornødent at anvende paa dets Beskiærmelse, end nuværende 7000de Rixdalers Forpagt-

nings-Afgift, som Octroyen accorderer, og som desuden gaaer bort igien til Grønlands Besegling.

40) Men hvad skulde de paa Island farende Kiøbmænd og Arbeidsfolk, som ey vide andet end dette Nærings-Middel tage dem fore? De kunde nedsætte dem i Island, hvor de kunde ey allene langt bedre underholdes af den Fortieneste, som Kiøbenhavns kostbare Levemaade aarlig fortærer, men og tillige befries fra See-Reisernes Farlighed med deraf flydende Bekymringer.

41) Kiøbenhavn kan dog ey undvære de Islandske Vahrer. Ingen siger heller, at den skal, eller at den engang kan miste dem ved frie Handel, thi ligesom alle vide, at Kiøbenhavn betaler de Islandske Vahrer bedre, end alle andre, saa maa den og frem for alle faae dem, med mindre de Handlende i Island skulde selv frievillig ville handle sig til Skade, hvilket aldrig kan formodes.

42) Dog! Laugene i Kiøbenhavn vilde ved Islands frie Handel lide en ubodelig Skade,

og

og deres Fortieneste bortfalde. Dette er uden Tvivl det vigtigste Beviis for den Islandske Octroyes Adkomst og Vedligeholdelse. Men om det end havde nogen Grund, bør da vel Island ødelegges for Laugenes Skyld, og hvad have de vel deraf, naar det er ødelagt? Men vi ville sætte dette til Side og spørge lidet nærmere: Hvilke Lauge ere det vel, som kunde lide herved? Aldrig bleve det Groshandlerne; thi de vilde langt bedre finde deres Regning ved de Islandske Handels-Commissioner, end ved deres Actier i Compagniet, eller ved de nu brugelige Licitationer, som saa meget have fordærvet og forstyrret den Islandske Handel. Kiøbenhavn vil jo altid forblive en Middelpunkt for den Islandske Handel, allene med den Forskiel, at den ikke indsluttes i et eeneste Pakhuus, men fordeeles til fleere, og mon Fordeelen derved vil derfor blive mindre? Det, som Bryggerlauget afgaaer, er af saa liden Følge, allerhelst siden Caffe og The har taget Overhaand, at det ey kan komme i nogen Betragtning. Bagernes Adkomst til at bage det Islandske Brød, Mellernes til at male Meelet, og Bødkernes til at sammenhæfte de dertil behøvende Tønder, vil ved retskaffen Eftertanke og politisk Beregning, findes saa ugrundet

det og unødvendig, at den i vore oplyste Tider, ey kan længer fortiene at nyde Lauvhævds Rettighed; og naar Brændevinens Indførsel til Island kunde indskrænkes, som høylig var at ønske, da bør Brændeviinsbrænderne tilskrive Forbudet, og ikke Island slig Afgang i deres Næring, om end og denne kunde, som den aldrig kan komme i nogen Betragtning imod en saa betydelig Provintses Velfærd, som Island.
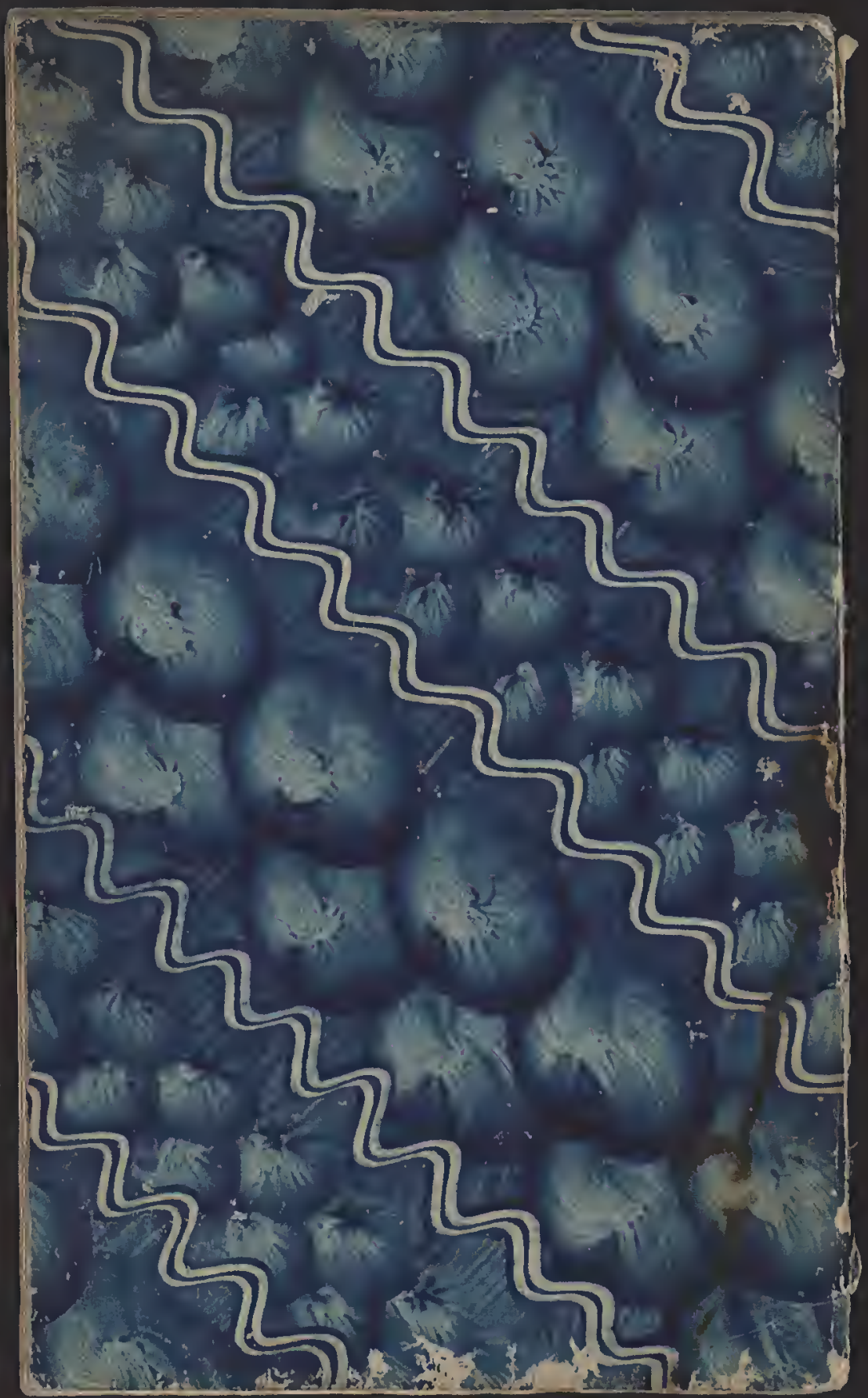
Den anden Afdeeling bør følge.